PETRI MAGNI ORATIO IN FUNERE ALEXANDRI

Digitized by Google

PETRI MAGNI
ORATIO
IN FVNERE ALEXANDRI FARNESII. S. R. E. CARDINALIS

NVNQVAM existimaui Patres Amplissimi futurum, vt de Farneſij Cardinalis laudibus agẽti verba deeſſent. Nam qui orbẽ terrae vniuerſum ſplendore ſui nominis & beneficẽtia peragrauit: quem patronum prouinciae, nationes, eccleſiae innumerabiles agnoſcebant: ad quem reges maximi ſuis in rebus arduis confugere ſolebant: eius laudum etſi difficilius exitũ, quam initium reperias: tamen cum cogito tam ſalutare terris lumen extinctum: quibuſdam quaſi tenebris ingenij mei vires obruuntur: vt nec quid dicam, nec quemadmodum dicam ſatis expedire poſſim. Non eſt ea nobis animi firmitas, vt eloquentiam dolor excitet. opprimit potius, & ſi quid eſt in me facultatis, infringit: meq. ad agendum omnino inutilem reddit. Conemur tamen: acerbitatemq. luctus officij neceſſitas vincat. Quando enim in tam beneficum Principem grati eri

mus, ſi non illi extremum hoc quidquid eſt muneris perſoluemus? Nec vero commemorandis maiorum laudibus tempus teram: nec Farneſiae gentis decora e priſcis annalibus eruam. Hoc faciendum eſſet, ſi apud Indos, aut Perſas, non apud vos dicerem P. A. tametſi nullam eſſe opinor nationem tam immanem & barbaram, quae nobilitatem Farneſiae gentis ignoret. Illud vnum non ſilebo: nullam vmquam in hac vrbe familiam pietate, ac perpetua in Chriſti Vicarios obediẽtia Farneſiis Principibus praeſtitiſſe. quamquã enim illi ſemper egregiis belli paciſq. artibus floruerunt: hac tamẽ virtute praecipue gloriãtur Ex hac familia ortus Alexander Farneſius Petri Aloiſij Ducis F. Pauli III. Pontificis N. annum agens quartum decimum ab auo in ordinẽ Cardinalium legitur. Eam dignitatem non deſidiae occaſionem, ſed ad omnia præclara ſtudia capeſſenda ſtimulum ratus, mirum quam breui profecerit in optimis diſciplinis, praeſertim in iis, quae eccleſiaſticos homines decent. Saepe enim dicere ſolebat, nec milite ignauo, nec clerico litterarum ignaro quidquam turpius. Erat Paulo III. Pontifice collegium Cardinalium, vt & hodie, refertum ſummis viris, atque omni virtutum genere praeſtantibus. Fuit enim Paulus in legendis patribus miro delectu. quippe intelligebat, honores & munera eccleſiaſtica, quorũ ipſe diſtributioni à Deo praepoſitus fuiſſet, bona eſſe totius Chriſtianae reip. communia, in iiſque tribuendis habendam eſſe rationem omnium, qui in orbe Chriſtiano ſunt, omniumque ſpectari merita oportere. Itaque viros lectiſſimos vndique conuocarat, Polum, Contarenum, Bembum, Sodoletum, Sfondratum: Ceruinum item, atque Carafam, quorum vterque deinde Pontificatum alius poſt alium adeptus eſt. Sed & Bartholomeum

meum Caualcantem vltro accerſiuit, atq. in intimis conſiliariis habuit virum doctrina, eloquentia, ciuili prudentia, nobilitate clarum. Horum Farneſius ac talium virorum conſuetudine fruebatur. ad horum exemplum fingere ſe ſtudebat. horum vocibus eius aures perſonabant. Ac rerum quidem earum, quae certa ratione & arte traduntur, doctores habuit in litteris omniq. honeſta diſciplina illius aetatis facile Principes. prudentiam vero non ſolum aſſiduo maximarum rerum vſu, ac prudentiſſimorum hominum conſuetudine adeptus eſt, ſed multo etiam magis admirabili ſapientiſſimi Pontificis inſtitutione. Is vt quidque notatu dignum acciderat, obſeruationes ac praecepta quædam, & velut axiomata nepotis auribus inſtillabat: quae ſaepius vſurpata ſi non artem conſtituunt, certe non multum ab arte diſtant. Hoc adiumento Farneſij diuinum ingenium, quam paucis longa aetas contulit, eam breui ſibi parauit, in iuuentute prudentiã. Nam quo pacto res tantas, tanta cum laude, tam adoleſcens agere potuiſſet, niſi ad excellentem naturam excellens inſtitutio acceſſiſſet? Vixdum enim viceſimum annum attigerat, cum Legatus ad Carolum Caeſarem miſſus eſt, ad comprimendam Gandauenſium ſeditionẽ in Belgas expedito itinere properantem. Toto illo in itinere cum Farneſio Caeſar de rebus grauiſſimis ad remp. pertinentibus egit, ſine vllo internuntio, ſine interprete. Hinc iuuenis indolem ac potius abſolutam virtutem atque prudentiã admiratus dixiſſe fertur, Collegium Cardinalium ſi ex talibus viris conſtet, profecto ſenatum ſimilem nuſquam gentium reperiri. Atq. ex eo tempore Carolus maiorem in modum Pauli III. ſapientiam ſuſpicere coepit: cum quantus ille vir eſſet, ex eiuſmodi nepotis inſtitutione cognouiſſet. Franciſcus

ſcus praeterea Galliarum rex & aliis virtutibus, & animi magnitudine inſignis, cum Imperatorem Carolum & Farneſium Legatum Lutetiae Pariſiorum ap paratu regio accepiſſet: in tot maximorū principum congreſſu ab vno Farneſio nunquam oculos deiiciebat. tanta illi morum ſuauitas inerat, in ſermone hilaritas, in actione dignitas & verecundia, in vultu maieſtas, in verbis fides. Nec minimam fuiſſe cauſſam exiſtimo Henrico Franciſci F. Galliarum regi, Dianae filiae Horatio Farneſio deſpondēdae, perſpectam in fratre indolem. Biennio poſt aliam legationem obiit amplam & honorificā. Miſſus enim à Paulo III. Pont. Max. cum Carolo V. Imperatore & Ferdinando Romanorum rege Vormatiae congreditur: de quo bello Lutheranis inferendo ſic egit, vt continuo decerneretur. Deinde anno interpoſito, cum Paulus Pontif. Carolo Imperatori aduerſus haereticos bellum gerenti magna Italorum auxilia mitteret, Legatus tertio in Germaniam proficiſcitur, cum Octauio fratre, Parmae & Placentiae principe, earum copiarum duce. Ibi cum principibus & militaribus viris de bello conſultationibus intererat: cumque Caeſaris rogatu, quid quaque de re ſentiret, & ipſi dicendum eſſet: praefatus modeſtiae ſuae conſentanea, ita de ſingulis diſſerebat, vt omnes in ſuam ſententiam traheret. Nam in Alexandro Farneſio Cardinali à prima adoleſcentia ad vltimam ſenectutem, fuit, vt plerique noſtis, acerrima quaedam, & velociſſima vis ingenij, vt & de futuris calliđiſſime coniiceret, & de praeſentibus veriſſime iudicaret. Ac mihi quidem in praeclaras eius actiones intuenti, haec interdum cogitatio ſubit animum. quibus cum illi res fuit, fuiſſe reges omnium maximos, potentiſſimos, rerum geſtarum gloria florentiſſimos. tempora, ſi vnquam alias,

diffi-

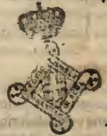
Digitized by Google

difficilia ac turbulenta, ardente bello Italia, Germania, Gallia, prouinciis aut fluctuantibus, aut haereticorum fraude diſtractis. aui Pontificatum quindecim annorum, ſi ad publicam vtilitatem referas, modicum; ſi cum aliis conferas, diuturnum. interea Farneſium omnia gubernaſſe. Legationes omnes aut ipſum obiſſe, aut quibus voluerit detuliſſe. ad auum, atque ab auo per ipſum omnia prouinciarum ac principum negotia manaſſe. vt quodammodo cuncta conſenſiſſe, & quaſi conſpiraſſe videantur ad eius prudentiam conſummandam. Quid de iuſtitia, ceteriſque virtutibus dicam? Mitto vrbanam hanc iuriſdictionem, quae quamquam fere omnis a magiſtratibus pendet, mire tamen illum anxium ac ſolicitum habebat, minacis illius dicti memorem, Non eſſe malum in ciuitate, quod non faciat dominus. A nullo autem genere hominum tantopere cauebat, quam ab iis, qui nouo quodam nomine, poſtremis reip. temporibus reperto, cognoſcendis criminibus interſunt, qui putant e ſontium pecuniis aerarium augere, id praecipuum eſſe regentiũ munus. hos ille ſuſpectiſſimos habebat, praeſertim ſi quem eorum animaduerterat e paupere diuitem factum. Omnes autem nouimus, quam acerbe increpare ſolitus ſit, ſiquis eorum, quorum ille in iudiciis cauſisque diſceptandis opera vtebatur, munuſculi quid acceperat. Hominibus autem Farneſiae ditionis, etiam ruſticis atque humilibus, non ſolum atria, porticus, ambulationes, coenacula, ſed & interiora ac ſecretiora cubicula, magis quam cuiquam familiarium, patebant. Eſt humanitas, peculiaris ac propria Farneſiorum principum virtus. alii duram prouinciam nacti ſunt, quicumque aliquando, illis in adminiſtranda parte quapiam reipubl. ſucceſſerunt. Teſtis eſt, vt alia omittam, Aueníonen-

nionenſium ciuitas: qui Farneſij clementiam, aequitatem, ac ſingularem humanitatem experti, ſummis ad caelum laudibus tollunt. Venio nunc ad vberem illum atq. inexhauſtum liberalitatis & beneficentiae fontem. Heic nouum atque inauditum difficultatis in dicēdo genus experior P. A. Nam ceteri, qui ignota atque admirabilia huc interdum afferunt, in eo laborant, vt ea quae dicunt, indubitata vobis & vera videantur. mihi labor omnis in eo uerſatur, vt quae ſcitis, quae vidiſtis, quae ſaepius experti eſtis, ea dicendo conſequi poſſim, neu minor atque aridior expectatione veſtra oratio videatur. quod omnino tamen euenire mihi neceſſe eſt. Quis enim tanti principis benefacta aut verbis aequauerit, aut digne laudarit? Quis vmquam fando enumeret, quantos ille pauperum atque egentium aluerit greges? quot viduas ſuſtentarit? quot orborum puerorum millia ſuis ſumptibus educarit? quot virgines dotarit? quot honeſtas familias humanarnm rerum viciſſitudine in rei familiaris anguſtiā lapſas erexerit? quot viros nobiles à patria exulantes, & religionis cauſſa profugos victu, veſtitu, rebuſque neceſſariis iuuerit? quot iuuenibus, vt honeſto litterarum otio fruerentur, alimenta praebuerit? quoties ingentē captiuorum numerum à Turcarum ſeruitute liberarit? quot aureorum millia quotannis in pios vſus erogarit? Vereor in hac parte diutius immorari, ne, quod ille celare ſtuduit, oſtentare videar. Quid verbis opus eſt? Farneſij beneficentiam, quo te cumque verteris, tot aedificia, tot ſacrarum aedium ornamenta, huius ipſius templi parietes loquuntur. omnis ordo, omnis aetas, vniuerſa ciuitas vno ore teſtatur. Vidiſtis, cum corpus efferretur, vt ipſa ſibi luctum, vt ipſa ſibi iuſtitium indixerit? fora omnia, plateas omnes, omnia templa, reliqua om-

nia templa, reliqua omnia vrbis loca deſerta, præter vnam viam, qua funus ducebatur? Vidiſtis, qui fletus, quae lacrymae, quantum populi deſiderium, quae frequentia hominum, qui concurſus? Audiſtis, quae voces, qui gemitus querentium ſplendorem curiae, praeſulum decus, orbis terrae lumen extinctum. acclamationes omnium, patrem patriae, parentem pauperum appellantium? Quando vmquam tale aliquid vidimus? Atque vtinam vt hoc vidimus, ſic & beatorum ſpirituum choros mortales oculi cernere potuiſſent: quibus ille comitantibus, laudeſque Deo canentibus, e corporis vinculis in caeleſtem patriam euolauit? profecto ſpectaculum illud multo vehementius noſtrum omnium oculos, menteſque rapuiſſet. Quantam enim fuiſſe putandum eſt ex hac acceſſione illarum beatarum mentium voluptatem? Nam ſi exeunte ex Aegypto Iſraelitarum populo, montes exultarunt vt arietes: ſi homine vno pœnitentiam agente caelum gaudio exultat: qua laetitia caelum ipſum, omneſque caelites exiluiſſe credimus, tanto ſacerdote in beatorū illud perenne domicilium tranſeunte? Nihil igitur eius nomine doleamus. nil iam de Farneſio demiſſum aut humile cogitemus. vitae potius beatiſſimae recordatione tanti viri deſiderium leniamus. Quid enim boni contingere vlli poterat, quod non illi abunde contigerit? qui magnis principibus ortus, quales ipſe, quantoſque principes reliquerit, ſcitis. qui cum primum per aetatem licuit, honores ampliſſimos ita geſſit, vt egregiis actionibus partam gloriam nulla vmquam abolere poſſit obliuio. qui quam ab ineunte aetate, virtutis, prudentiae, pietatis expectationem concitarat, eam quotidie magis magiſque ſuperauit, idque ad extremum, eumdemque beatiſſimum vitæ diem. Quid erat, quod

illi amplius optaremus? An vt nobiſcum perpetuo ma neret? at hoc nec ius faſque eſt, nec naturae conſentaneum, nec faxit Deus, vt ipſi heic perpetuo maneamus, vitaeq. huiuſce ſemper fluctibus agitemur. Quando igitur ei iuſta perſoluimus, nihil eſt quod illum amplius lugeamus. mortui lugeant mortuos ſuos. Nos autem quibus haec quae dicitur mors, immortalis eſt vitae initium, dum in hoc curriculo verſamur, vt ſubeuntes portum ſolemus, fauſtis illum acclamationibus, quod ad huc fecimus proſequamur: eiuſque labores honeſtiſſimos imitemur, vt & praemia conſequamur. Sic & voti compotes erimus, vt cum illo perpetuo viuamus. quod & eius facta recolentes aſſidue cum illo erimus, & exhuius vitae carceribus emiſſi, vbi ad calcem venerimus, cum eo perenni ac ſempiterno aeuo fruemur.

IN. FVNERE ALEXANDRI FARNESII CARDINALIS

FRANCISCI. BENCII *e Societate* *IESV*

ELEGIA

CEDITE iam lacrimae: via iam laxata querelae eſt:
Vox properat tardas non bene paſſa moras.
Carceris anguſti longum indignata receſſu,
Sat memor officij, non memor ipſa modi:
Turbida vox properat, ſepto velut aggere torrens
Vt ſibi praecluſum per vada pandit iter:
Murmure ſe rauco primum increpat: impulit vna
Impetus: & tandem qua data porta ruit:
Tum ſtrepitu ingenti conantia ſiſtere frangit,
Fertur, & indomitas in mare portat aquas.
Magnus Alexander Farneſius occidit: eheu

Heu, moriens ſecum gaudia quanta tulit.
Non hominum timuit iuſtis obſiſtere votis
Mors fera, & infeſtas inijcere auſa manus.
Et tacita haec ſpectem lingua? nec verba profundas
Cum ſonitu, innumeris mens labefacta malis?
Hoc bene, non ſoli querimur: iacet obſita luctu
Urbs pia, praereptam quae ſibi poſcit opem.
Romulidum iacet omne genus. Cauſa vna dolendi
Omnibus: haud vnus profluit ore dolor.
Hic dolet, in rebus ſe quod circumſpicit arctis:
Hic quia ſubſidio deficiente cadit.
Hic ruit in gemitus, plenis quod nubilis annis
Filia, ſedem humilem progeniemq. grauat.
Huic lacrimae ex oculis, quem vexat morbus. At illi
Eſt quia pauperiem prodere voce pudor.
Illa viro mulier, proleſq. orbata parente,
Nunc deſerta ſibi, viſaq. ſola ſibi.
Pro ſe quiſque ſuum certat vulgare dolorem,
Fletibus & miſtis omnia maeſta madent.
Pars bona nobilium, Romanae quod decus vrbis
Occidit, & Latij gloria facta minor.
Hinc velut indictum communi in clade, recentis,
Iuſtitium, & luctus, ſigna dedere mali.
Ducitur inſigni lugubris funere pompa
Per fora, nigranti ſyrmate, perq. vias.
Te quoque caeleſtis iubar immortale Senatus
Terruit extincta lux radiata face.
Ordinis ille tui princeps, quem ſaepe ſolebas

Conſu-

Conſulere, vt ſubito decidit interitu.
Exuit hoc nitidum viſu mutata ruborem
Purpura: maerentes nam decet iſte color.
Sic ferrugineos par eſt imitari hyacinthos,
Heu modo funeſtae triſtia ſigna domus.
Funerei flores inſcripti nomina regum,
Et gemitus (eheu non latuere) notas.
Vos ego, vos olim, terreſtria ſidera, ſed nunc
Lilia in aetheriis ſedibus eſſe putem.
An quia cognatum repetit ſua pignora caelum,
Et color e ſummis arcibus ille venit?
An quod Alexander caelo intulit? Illius auctu
Plenior eſt Superum nobiliorq. chorus.
Deſpicit hinc longe terrarum lubrica regna,
Quae meruiſſe magis, quam tenuiſſe iuuat:
Nec minus & veteres gaudet ſpectare clientes,
Et diuina illos promptior audit ope.
Hinc precibus iuuat effuſis, quas protegit oras,
Vtraque quas pelago diuidit Heſperia.
Huius & auxilio ſimul & Germania tuta es,
Et plaga, frigenti qua micat Vrſa polo.
Te quoque, Belgarum domitor, noua gloria belli,
Adſpiciens propius, qua valet arte, fouet.
Tu proauo & patruo laetus cognomine, tendis
Fortia Pellaei vincere facta ducis.
Ille tibi e celſo plaudit ſublimis Olympo,
Inq. tua aeternum ſuſcitat arma Deum.
Non aliter tibi victori iam plauſerat idem,

In terris

In terris, hominum cum pater, eſſe ſinit.
Illi Chriſticolum ſuerat res publica curae,
Unus & antiquae relligionis amor.
Haec puero pia cura fuit: dein ordine vires
Tempore perpetuas progrediente capit.
Carole tu teſtis fratris ſocer inclytus: ad te
Nomine quando adiit conſpiciendus aui.
Diſiectosq. tulit ſecum per fulmina montes,
Argumentum ingens nominis, atque rei.
Tu teſtis Franciſce animis inuicte, ſupremi
Pontificis ſubiit cum tua tecta nepos.
Cum ſimilis caeleſtum ori, maioraq. viſus
Eſt tibi mortali condicione loqui,
Namque rudimenta haec iuuenis Farneſius: illas
Primitias, regum conciliator habet.
Haec tibi Alexander primordia: talis, in vſus
Pontificum, tali praeditus arte venis.
Quamquam illi per te, manifeſto numine, certe
Non ſine te, ſummum corripuere gradum.
Adiutor tu tanti operis, tu muneris auſpex,
Tu bonus auxilio, conſilioq. bonus.
Seu Zephyrus placidum ſternat mare: ſeu tonet Auſter
Nubilus, & feriant flamina verſa ratem:
Tu veluti cautes ſtas imperterrita ventis,
Ipſa licet fluctus aſpera tollat hiems.
Res dubiae mentem non abiecere, ſecundae
Inflauiſſe aura non potuere leui.
Tempus virumque vno fers pectore. Conſcia tantum

Ipſa

Ipſa ſui Virtus, & benefacta valent.
Tu regum magnorum animos curasq. gerebas
Quorum etiam, rebus vincere quaeris, opes.
Dicite vos Cimini colles, ſontesq., lacusq.,
Siluaq. ab inuito iuſſa virere ſolo:
Dic ſedes vicina vrbi, domus hoſpita regum,
Deliciae domini, diuitiaeq. tui.
Hic vbi iucunda ſolitus conſidere in vmbra,
Curarum a ſtrepitu cum requieſſet herus.
Sed cur vos taceam magni de nomine IESV
Vos Capitolinis proxima templa iugis?
Vos maiora vocem terris, aut aemula caelo?
An formam inſpiciam, vel magis artis opus?
Vos modo candenti nituiſtis marmore, & auro:
Nam tholus auratis ſpirat imaginibus:
Vos, lapis externus, Phrygiis vos ara columnis,
Quaeq. diu admirans limina quiſque manet,
Haec ea iam fuerat viſendi cauſa: ſed, eheu,
Altera viſendi vos modo maior erit.
Veneris huc quisquis, lucentem pronus ad aram
Rite ſimul Superis ſuderit ore preces:
Caetera contemplans, venerabitur ante ſepulcrum
Principis, & lacrimans talia dicta dabit.
Magnus Alexander iacet hic Farneſius. An ne
Umquam erit, vt ſimilem poſtera ſaecla ferant?

FINIS.